

VIANOČNÉ UNIKÁTY

Betlehemy, AKO ICH nepoznáte

ORECHOVÉ ŠKRUPINKY MNOHÍ POVAŽUJEME ZA ODPAD. JOZEF PRÁZNOVSKÝ ICH VŠAK VIE ZUŽITKOVAŤ. VLOŽÍ DO NICH JEŽIŠKA A ĎALŠIE POSTAVY A VZNIKNE Z TOHO BETLEHEM. NA VÝROBU BETLEHEMU VIE POUŽIŤ AJ ZEMIAK, CITRÓN ALEBO CIBUĽU.

Text: Simona Hričišinová
Foto: Miroslava Spodniaková

VIANOČNÉ UNIKÁTY

Za Jozefom Práznovským sme prišli do Žiliny, kde umelec žije. Pripravil si pre nás približne 150 betlehemov rôznych veľkostí. Ak sa vám to zdá veľa, podržte sa. Jozef ich má vo svojej zbierke až 1 400. Všetky si, samozrejme, vyrobil sám.

Skúsil a vyšlo to

Výtvarnému umeniu sa začal venovať, keď mal 15 rokov. „Chcel som si kúpiť v starožitnostiach drevenú hlavičku cisára, zrejme to bola rukoväť na dáždňik, mali ich tam pôvodne dve, jedna sa však predala, tak som si skúsil druhú urobiť sám,“ spomína umelec s tým, že sa mu tento pokus podaril. A tak si povedal, že keď dokázal toto, prečo neskúsiť aj

niečo iné, napríklad betlehem. Prvý z kolekcie je vyrezávaný práve z dreva. „K betlehemom som sa dostal v roku 1999. Po roku 1989 sme mohli cestovať a ja som v zahraničí začal obdivovať katedrály starých majstrov, v zimných mesiacoch tam zvykli byť aj výstavy betlehemov,“ dodáva Jozef Práznovský.

Umelec je držiteľom dvoch zápisov do Slovenskej knihy rekordov.

Betlehem u koreni

Pri výbere materiálov, z ktorých betlehemy vytvára, nepozná Jozef Práznovský hranice. Tvrdí, že betlehem nemusí byť iba z dreva, no napriek tomu sa snaží používať prírodné materiály. „Tie väčšie betlehemy vyrezávam do dreva, modelujem z hlíny, takisto robím aj do vápenca a ešte používam vysekanie do pálenej tehly.“

Prvý betlehem

Už niekoľko storočí patrí betlehem ako zobrazenie biblického príbehu o narodení Ježiša Krista k neodmysliteľným súčasťam Vianoc. Tradičiu vianočných betlehemov rozšíril sv. František z Assisi, ktorý na Štedrý deň v roku 1223 slúžil omšu v lesnej jaskyni neďaleko dedinky Greccio v Umbrii. Namiesto oltára v nej postavil jasličky vystlané senom, vedľa ktorých bol živý osol a vôl. Napodobnením situácie opísanej v Biblii chcel František upozorniť na maximálnu chudobu, v ktorej Ježiš prišiel na svet.

Tie menšie sú robené do zemiaka, kokosového orecha, rybiech kostí, šupín z korytnačky, pomaranča, mušle, bobulky z hrozna, kopýtka prasiatka či chleba. Úplne najmenší je vyrobený v bobulke nového korenia a jeho rozmery sú 6 x 6 milimetrov. „Figúrky sú

Jozef Práznovský pri vyrábaní postavičiek do betlehemov. Napichne si ich na špáradlo a prstami vymodeluje.

Do každého betlehe-
ma autor dáva kúsok
seba. Keď vloží
Ježiška, ešte sa po-
zrie, či je zakrytý, aby
mu nebola zima.

dvojmilimetrové a tento betlehem sa mi podarilo zapísať aj do Slovenskej knihy rekordov ako najmenší betlehem.“ Jozef Práznovský je držiteľom ešte jedného zápisu do Slovenskej knihy rekordov, ktorý získal za najväčší počet vystavených betlehemov.

A čo tak zemiakový?

Keď nám Jozef vymenúva materiály, z ktorých tvorí, nestačíme sa čudovať. Krédo „kreativite sa medze nekladú“ v jeho prípade pláť dvojnásobne. Veľmi nás zaujal príbeh betlehemu, ktorý je vystrúhaný do zemiaka. „Keď som pomáhal manželke variť, čistil som zemiak, skúsil som doň vystrúhať figúrku, ale každý zemiak po nejakom čase zhnul. Raz sme však kúpili nejaký druh zemiakov, spravil som z nich figúrku, prebehli dva týždne a nič jej nebolo. Týchto zemiakov sme mali plné vrece, tak som to využil a spravil tri betlehe-
my. Ale nezapísal som si, ktorý druh zemiakov to bol, odvtedy som na také nehanrazil,“ hovorí autor betlehemov.

Pýtali sme sa tiež, ktorý bol pre neho najväčšou „fuškou“. Pohotovo odpovedá, že ten, ktorý vrezával do skla. „Viacrát sa mi to nepodarilo, lebo je to veľmi zložité. Tiež bolo zložité vyrobiť betlehem do banánu.“

Aby Ježiškovi nebola zima

Asi vás zaujíma, ako sa niečo také dá vyrobiť. Jozef používa konzervačné látky, ktorými dosiahne to, aby mu banán či zemiak nezhnul. Postavičky sú väčšinou zo samotvrdnúcej hliny, ktorú si napichne na špáradlo a prstami vymodeluje požadovaný tvar. Potom ich natrerie akrylovými farbami.

Výroba jedného betlehemu môže pokojne trvať aj mesiac, treba však dodať, že ich naraz robí viacero. „Najskôr celý týždeň modelujem. Ďalší týždeň si urobím maštalčky, tretí týždeň poukladám postavičky do betlehemu a ten posledný doladujem detaily,“ uviedol umelec. ✦

VIANOČNÉ UNIKÁTY

Betlehemy vyrába z rybích kostí, zo šupín či z lesných plodov.

Niekedy stačí len korok a krásne dielo je na svete.

V každom z betlehemov Jozefa Práznovského, od najmenších rozmerov až po tie najväčšie, sa nachádza minimálne päť biblických postáv. Medzi nimi Ježiško, Panna Mária, Jozef, traja kráľi či zvieratká a anjeli. Ako hovorí, každý jeden betlehem je jeho srdcovkou. „Ja to robím s takou obrovskou láskou, že keď spravím betlehem, tak si dávam pozor na to, aby som Ježiška zakryl, nech mu nie je zima. Z každého mám veľkú radosť, človek to musí robiť srdcom,“ hovorí s tým, že jeho životným mottom, ktorým sa riadi, je veta: „V každom umení umelec zobrazuje len svoju vlastnú dušu,“ ktorej autorom je francúzsky spisovateľ Anatole France.

Výstavy i vo svete

Zbierka betlehemov však nie je predajná. „Nepredávam, pretože, pochopiteľne, keby som ich predal, už by som nemal takú kolekciu, aby som mohol robiť napríklad tri výstavy nezávisle od seba. Kým budem žiť a vystavovať, tak ich neplánujem predávať,“ hovorí.

Jozef Práznovský má za sebou množstvo výstav nielen na Slovensku, ale aj po celom svete. Medzi tie najvýznamnejšie patrí výstava v roku 2009 v Ríme v kostole Santa Maria del Popolo, v roku 2014 v bratislavskej Inchebe, v roku 2015 v pútnickom meste Loury vo Francúzsku či v roku 2016 v mestě Medžugorje v Bosne a Hercegovine.

„Od roku 1999 som niekoľko rokov robil betlehemy skoro každý deň, ale v súčasnosti sa zameriavam len na zimné mesiace, pretože takisto ako betlehemy robím aj krížové cesty. Pokiaľ sa chystám na veľkonočnú výstavu,

Keď na zemi vidí gaštan, už uvažuje, ako ho zakomponovať do betlehema.

Na snímke vpravo vidíte najmenší betlehem z dielne autora. Je vyrobený v novom korení. Vedľa je betlehem zo skla, ten bol pre Jozefa vraj najväčšou „fuškou.“

tak sa venujem veľkonočnej tematike. Keď skončí veľkonočná, tak sa venujem betlehemom,“ objasnil umelec.

Vyjadriť vieru

Ako sme už načrtli, Jozef Práznovský sa venuje výrobe aj iných diel, nielen betlehemov. „Pováčšine sa to týka tvorby, ktorá je sakrálneho charakteru. Okrem vianočnej tematiky sa venujem plastike, kombinovanej technike, kresbe, grafike či kolážam.“

Umelec je všestranný a inšpiruje ho množstvo obyčajných vecí, niekedy aj prechádzka. Keď na zemi uvidí gaštan, už uvažuje, ako ho zakomponovať do betlehema. „Veľmi rád navštevujem katedrály, kde sa objavuje sakrálne umenie, tam si beriem inšpiráciu,“ dodal.

Betlehem pre neho symbolizuje najväčšiu kresťanskú udalosť – narodenie Ježiša Krista. „Som veriaci a svoju vieru vyjadrujem aj prostredníctvom betlehemov.“

Inšpirujte sa

Obzeráme si betlehemy, na niektoré by sme dokonca potrebovali lupu, také sú maličké. No každý jeden je skvelý v tom, že až keď sa prizriete bližšie, uvidíte, z akých materiálov sú urobené.

„Vianoce prichádzajú, budeme veľa konzumovať a aj vyhadzovať, napríklad rybnie kosti pôjdu do koša. Pri dobrej fantázii môžete využiť všetko. Tieto betlehemy vznikli z toho, čo by niektorí označili za odpad,“ hovorí na záver umelec a dodáva, že umelecká činnosť nemusí byť za každých okolností drahá. ♡

Zbierka je naozaj široká, Jozef Práznovský vyrobil za život približne 1400 betlehemov. Každoročne s nimi chodí na výstavy doma aj v zahraničí.

